

Fauna Chorvatska

Seminární práce

Vypracovaly: Jana Pikalová, Veronika Prčíková

Datum: 19. 6. 2012

Podmořský život:

Chorvatsko je známo pro svůj **rozmanitý podmořský život**, který láká jak rybáře, tak vědce, kteří zde zkoumají v průzračných vodách Jaderského moře živočichy.

Bezobratlí živočichové:

Měkkýši

Značná část mořských živočichů patří do kmene měkkýšů (Mollusca). Je to druhově nejpočetnější skupina mořských živočichů - známe jich na 130 000 druhů. Žijí ve všech světových mořích, a to od hlubin až po hladinu. V Jadranu se setkáváme se zástupci několika skupin, především s hlavonožci, plži a mlži.

Draví, pohybliví hlavonožci jsou schopni bleskurychlé reakce. Při nebezpečí nebo na útěku vypouští většina druhů hlavonožců z tzv. inkoustové žlázy tmavě zbarvený sekret, který znesnadňuje útočníku orientaci a zatím hlavonožec rychle zmizí. Mnohé druhy hlavonožců jsou schopny tzv. barvoměny, kterou používají při lovu, v rozrušení nebo v nebezpečí, jako reakce na změnu prostředí a podobně. Jsou též schopni se barvou, vzorkováním a strukturou povrchu svého těla přizpůsobit, resp. napodobit své okolí. Ještě jednu zbraň používanou zejména při lovu mají některé druhy: při kousnutí ochromují zároveň kořist výměškem svých jedových žláz. Hlavonožce dělíme na 2 velké skupiny: osmiramenné chobotnice a desetiramenné sépie a olihně.

V Jadranu žije **chobotnice obecná** (*Octopus vulgaris*), která dorůstá až 50 cm délky. Druhou skupinu, desetiramenné **sépie**, zastupují v Jadranu **sépie obecné** (*Sepia officinalis*), žijící většinou na mořském dně, kde loví především kraby. Blízkými příbuznými sépií jsou **olihně** (*Loligo spp.*), v Jadranu dosti hojné. Ty obvykle táhnou ve větších hejnech a jsou důležitou potravní složkou dravých ryb. Patří však i k velmi žádané a oblíbené specialitě přímořské kuchyně.

Další významnou třídou měkkýšů jsou **plži** (*Gastropoda*), kterých je známo na 100 000 druhů. My zde upozorníme na několik z nich žijících v Jadranu: **přílipky**, **ostranky**, **jehlanky**, věžule a křídlatka pelikání.

Plži mají hlavu, nohy a útrobní vak, chráněný u některých druhů spirálovitě stočenou ulitou. Hlavu i nohu, pomocí které se pohybují, mohou plži v případě potřeby zatáhnout do ulity a dokonce ji mohou zavřít víčkem. Jsou to velmi draví živočichové, a to už těsně po vylíhnutí, kdy se vzájemně požírají. Najde-li potápěč lasturu mlže s vyvrtnými otvory, pak jde o dílo plžů, kteří takto mlže vyžirají.

Mlži (*Bivalvia*), další třída měkkýšů, jsou v Jadranu dosti bohatě zastoupeni skupinou škeblí. Ty se stavbou svého těla liší od ostatních měkkýšů. Jejich lastura je složena ze dvou chlopní,

spojených buď tzv. zámkem, nebo rohovitým vazem. Silné uzavírací svaly je mohou těsně uzavřít. Existuje na 20 000 forem škeblí. Většina jich žije přisedlé na dně, potravu nasává.

V Jadranu patří k nejznámějším **slávka jedlá** (*Mytilus edulis*), žijící v mělkých vodách. Zvláštními vlákny, která vylučuje, se přichycuje k pevnému podkladu. Slávky se shlukují v menší i větší kolonie, vytvářejí až celé škeblivé lavice.

U gurmánů bývaly velmi oblíbené **datlovky vrtavé**, které se zavrtávají do vápencových skal. Jejich pomalý životní cyklus spolu s problémy jejich výlovu vedly k tomu, že jejich lov je zakázán.

I další škeble, **ústřice jedlá** (*Ostrea edulis*) doplatila na svou oblibu u gurmánů. Již v minulém století zcela vymizela z evropských moří, dnes se na příhodných místech i v Jadranu chová uměle. Ústřice se většinou požívají živé.

Z dalších druhů škeblí žijí v Jadranu **kyjovky, srdcovky, datlovky, rozchlipky**, a v menším měřítku i velmi chutné známé **hřebenatky jakubské**. Ty žijí na dně, ale mohou se velmi obratně pohybovat pomocí vodního proudu, když rytmicky otevírají a zavírají lasturu.

Korýši

Po měkkých jsou další skupinou mořské fauny **korýši** (*Crustacea*) s asi 30 000 druhy. Ty se stavbou těla vzájemně značně liší. Úplně jiní jsou např. **vilejší**, patřící k svijonožcům, zcela odlišní jsou i desetinožci, k nimž patří téměř všichni **rakovci**. Ti bývají na Jadranu vytouženou loveckou kořistí nejen nadšených podmořských rybářů - amatérů, ale i profesionálů, a mají značný hospodářský význam.

Na dně Jadranu žijící krabi jsou především **langusty** (*Palinura*) s dlouhou ocasní částí a mohutnými tykadly, avšak bez velkých klepet. Langusty dosahují max. 45 cm. Větší než langusty jsou mohutní **humři** (*Homarus gammarus*) dlouzí až 60 cm. Oba druhy se živí drobnými mořskými živočichy. Jejich maso je velmi ceněno, takže jsou intenzivně loveni, a proto jich stále ubývá. V Jadranu jsou však dosud místa, kde úlovek bývá bohatý

K rakovcům se řadí i **poustevníčci** (*Anamura*), s velmi zvláštním tvarem těla a lapacími klepety. Z jejich zástupců uvedeme především poustevníčky, kteří nemají pancířem chráněnou zadní část těla, a tak vyhledávají prázdné ulity nebo skořápky jiných mořských živočichů.

Ostnokožci

K ostnokožcům (*Exinodermata*) patří mj. velmi známé **hvězdice** (*Asteroidea*), vyskytující se v Jadranu v řadě druhů. Přes svůj půvabný a něžný zevnějšek jsou to mimořádně útoční a nenasytí dravci, kteří dovedou úplně zlikvidovat celé škeblivé lavice značných rozměrů. Mimořádně žravá je **hvězdice hrabavá**, která se přes den zahrabává do písku a teprve v noci vyrazí na lov za potravou.

Ježovky (*Exinoidea*) jsou pod lidovým názvem „mořští ježci“ rovněž velmi dobře známé všem návštěvníkům Jadranu. Na svém vápenatém povrchu těla mají ježovky vápenaté ostré bodliny. Ježovky se živí na dně přisedlými bezobratlými a řasami.

Ačkoli tak nevypadají, řadí se mezi ostnokožce i **sumýši** (*Holothuroidea*). Pro své válcovité protáhlé a trochu odpudivé tělo se jim říká "mořští červi" nebo "mořské okurky". Dorůstají délky až 40 cm. Ostny mají ukryté pod silnou kůží. Zbarvení je většinou černé, ale jsou druhy hnědé, béžové nebo do červena. Na břišní straně mají tři řady přísavek, kolem ústní dutiny malá chapadélka k přijímání potravy.

Mořské houby a koráli (*Corallium rubrum*) se v Jadranu vyskytují podstatně méně než dříve a ve stále větších hloubkách (40 - 100 m). Jejich kolonie zdecimoval intenzivní výlov.

Obratlovci

Mořské živočišstvo odvozuje svůj původ od fauny starého moře - *Tethydy*. V Jadranu žijí zástupci čistě středozemní vodní fauny, dále živočišstva tropického, atlanticko-středozemního a endemická jadranská fauna. Moře je domovem téměř 380 druhů ryb. Většina jich patří k tzv. **modrým rybám** (*plava riba*), především sardele, tuňáci, makrely a palamidy. Jsou to vesměs ryby, které nežijí v Jaderském moři stále, nýbrž pouze v určitých obdobích táhnou z domovského Středozemního moře. Na 75 % výnosu veškerého mořského rybolovu Chorvatska tvoří právě tyto migrující druhy. K rybám, které žijí v Jadranu stále, patří tzv. **bílé ryby** (*bijela riba*), např. zubatec, parmice nachová, cípal hlavatý. Jsou to nejchutnější, ale z jídelního lístku nejdražší ryby.

Paryby a ryby žijící ve vodách Jadranu

Hladkoun obecný (*Mustelus mustelus*) je menší žralok o hmotnosti až 50 kg, ale úlovky bývají podstatně menší, jen kolem 10 kg. Loví se na udici na kousky ryb nebo krabů, především se však loví průmyslově do sítí. Maso má výbornou chuť.

Máčka skvrnitá (*Scyliorhinus caniculus*) je malý žralok (do 1 m), žije při pobřeží. Loví se vláčením na kousky ryb, potápěči je loví harpunou. Průměrná hmotnost 5 kg.

Ostroun obecný (*Squalus acantrias*) žije v povrchových vrstvách i v hloubkách. Je to oblíbená ryba sportovních rybářů. Loví se na vláčenou na kousky rybího masa i na umělé návnady.

Polorejnek křídlatý (*Squatina squatina*) je oblíbená ryba sportovních rybářů. Loví se přivlačí za jedoucí lodí. Návnadou jsou měkkýši a drobné rybky. Žije na místech s písčným dnem. Úlovky až do 30 kg.

Rejnek hladký (*Raja batis*) je hospodářsky důležitá ryba. Sportovními rybáři je vysoce ceněna. Loví se na vláčenou na kousky rybího masa. Žije při dně.

Trnucha obecná (*Dasyatis pastinaca*) se loví na kousky rybího masa na plavanou nebo na položenou. Zranění jejím trnem je velmi bolestivé a dokonce i nebezpečné. Maso nemá zvláštní, ale zdolávání ryby je vzrušující až do konce.

Cípal hlavatý (*Mugil cephalus*) dosahuje hmotnosti až 8 kg. Žije v hejnech. Loví se na plavanou. Nejvíce se uloví v přístavech.

Cípal ostronosý (*Mugil ramada*) má velmi chutné maso, hmotnost do 3 kg. Loví se na kousky ryb i na umělé nástrahy.

Cípal pyskatý (*Mugil chelo n. chebrosus*). Jeho maso je nejvyhledávanější ze všech cípalů. Dosahuje až 2 kg hmotnosti. Žije většinou těsně pod hladinou, nanejvýš do 10 m. Rád táhne v hejnech do zálivů a do brakických vod při ústí řek. Loví se na plavanou na umělé návnady.

Cípal zlatý (*Mugil auratus*) mívá hmotnost až 2 kg. Loví se na kousky rybího masa nebo na těsto. Žije především u ústí řek.

Jazyk mořský (*Sola solea*) je hospodářsky důležitá ryba. Žije u dna, loví se vlečnými sítěmi. Sportovní rybáři ji loví na kousky rybího masa v příboji. Hmotnost až 3 kg.

Jazyk bezploutvý (*Monochirus hispidus*) bývá jen 20 cm velký. Na dně, kde v hloubkách od 10 do 200 metrů žije, je dokonale maskován.

Kanic guazza (*Epinephelus guaza*) se loví se do vlečných sítí, na udice i harpunami (potápěči) - je pomalý. Maso je výborné. Výjimečně dosahuje až 30 kg.

Kanic hnědý (*Epinephelus marginatus*) je jedna z největších a nejpobulárnějších ryb v celém Středomoří. Dorůstá až do délky 1,5 metru. Zdržuje se celý život v jednom revíru s mnoha úkryty, děrami a rozsedlinami ve skalách. Může se dožít až 50 let. Vyskytuje se v hloubce od 5 do 200 metrů. Je hospodářsky velmi významný, cení si jej i sportovní rybáři. Ve Středomoří žije ještě osm dalších druhů kaniců.

Kranas Dumerilův (*Seriola Dumerili*) žije v malých hejnech u skalnatého pobřeží. Je velmi chutný. Loví se ze břehu (žije jak v malých hloubkách, tak i velkých - až do 300 metrů). Návnadou bývá rybí maso, sepie ap. Průměrná hmotnost lovených ryb 8 - 10 kg. Vyhledávají potápěči.

Makrela obecná (*Scomber scombrus*) je hospodářsky důležitá ryba. Loví se na vláčenou z lodi na rybí nebo i umělou návnadu. Hmotnost až 2 kg.

Mník středomořský (*Molva macrophthlma*) dosahuje hmotnosti až 7 kg. Loví se na kousky rybího masa. Průmyslově se používají vlačné sítě.

Modroun tanečník (*Pomatomus saltatrix*) je hospodářsky významná ryba, dosahuje hmotnosti až 25 kg. Sportovně se loví na udici na vláčenou na kousky ryb nebo sepií. Sportovními rybáři je vysoce ceněna. Má chutné maso. Vyhledává místa u pláží, ostrůvků a u ústí řek. Zabíjí rybky, i když je již sytá.

Mořčák chutný, evropský (*Dicentrarchus labrax, dříve Morone labrax*) dosahuje hmotnosti až 12 kg. Loví se na živé i mrtvé rybky.

Muréna obecná (*Murana helena*). Potápěči ji loví většinou na kousky rybího masa nebo harpunou. Žije často ve vracích, v rozsedlinách, v amforách. Svými jedovatými zuby může být potápěči nebezpečná. Dosahuje hmotnosti až 12 kg. Existuje přes 100 různých druhů murén.

Pilobřich ostnitý (*Zeus faber*) má výborné maso, proto je oblíben sportovními rybáři. Loví se na umělé návnady, potápěči je harpunují. Úlovky několik kilogramů.

Platýs velký (*Pleuronectes platessa*) dosahuje hmotnosti až 7 kg. Je to hospodářsky důležitá ryba, ceněná též sportovními rybáři. Loví se většinou na položenou u dna na kousky měkkýšů.

Polozobec toulavý (*Scomberesox saurus*) je sportovními rybáři oblíbená ryba, potápěči ji loví harpunou. Žije v mělkých pobřežních vodách. Hmotnost až 5 kg.

Pražma obecná (*Brama brama*) žije v hejnech, loví se většinou vláčením z lodí stojících i jedoucích.

Pražma zpěvná (*Spodyliosoma cantharus*) žije v blízkosti skalnatého i písčitého dna. Úlovky do 60 cm.

Pražman obecný (*Pagrus pagrus*) je ceněná a důležitá konzumní ryba. Žije s oblibou na tzv. mořských loukách. Loví se při skalnatém pobřeží na udici na plavanou na malé rybky nebo korýše. Má chutné maso. Úlovky do 80 cm.

Růžicha rudá (*Pagellus bogaraved*) dorůstá jen do 1 kg, má dobré maso. Loví se většinou na plavanou na různé korýše. Žije do hloubky 50 m.

Štikozubec obecný (*Merluccius merluccius*) dosahuje hmotnosti až 10 kg. Ve dne se pohybuje ve značných hloubkách, v noci loví při hladině. Loví se na umělé nástrahy.

Treska Merlan (*Merlangius merlangus*) může dosáhnout až 3 kg. Loví se na rybí maso nebo na umělé nástrahy. Má ráda písčité dno.

Treska středomořská je dravá ryba, žijící v pobřežních skaliscích s děrami a rozsedlinami, které jí ve dne poskytují úkryt. Žije hlavně v hloubce těsně pod 15 metrů, ale i podstatně hlouběji. Dorůstá do 50 cm. V Jadranu místy chybí.

Tuňák obecný (*Thunnus thynnus*). V celém Středomoří bývají zvlášť velcí, tedy i v Jadranu. Je to hospodářsky velmi důležitá ryba, vysoce si ji cení i sportovní rybáři. Je to mimořádně houževnatý bojovník. Loví se na vláčenou za lodí na větší kusy ryb. Hmotnost ulovených kusů bývá až 500 kg, dorůstá však hmotnosti až 900 kg.

Zubatec obecný (*Dentex dentex*) má obzvlášť chutné maso. Dobře se loví na udici na kousky ryby nebo chobotnice. Hmotnost až 10 kg. Žije jak při pobřeží, tak i ve velkých hloubkách.

Na Jadranu tvoří častý doprovod lodí **delfíni**. Větší kytovci (velryby) zavítají do Jadranu jen zcela výjimečně. Někdy se zde vyskytnou menší druhy žraloků - **hladkou a máčka skvrnitá**. Žraloci se na Jadranu obvykle dostanou tak, že doprovázejí velké námořní lodí, protože vyhazované odpadky jsou jim vítanou potravou.

Mimo trasy těchto lodí a mimo oblasti velkých přístavů se žraloci na Jadranu vyskytují naprosto výjimečně.

Z Jadranu prakticky zmizeli vzácní středomořští **tuleni** (*Monachus monachus albiventer*), někdy jsou uváděni jako středomořští lachtani, kteří se dnes jen zřídka objevují u chorvatských **ostrůvků Jabuka a Brusnik**, nejdále vysunutých do moře. Dříve žili na ostrůvku Biševo, na Mljetu a na dalších místech. Patří k nejohroženějším živočichům ve Středozeří vůbec.

Sladkovodní ryby:

Pstruh obecný (*Salmo trutta*), Pstruh duhový (*Oncorhynchus mykiss*), Štika obecná (*Esox lucius*), Živorodka komáří (*Gambusia affinis*), Okoun říční (*Perca fluviatilis*) aj.

Obojživelníci:

Zvláštním, výhradně sladkovodním živočichem je **macarát jeskynní**, kterému Chorvati říkají *čovječja ribica*. Žije v chorvatském krasu (ale i ve slovinském, bosenském a černohorském), např. v prameni Cetiny, v řece Gacce u Otočce, ve vyvěračce řeky Goručice u městečka Sinje a na několika dalších místech, převážně v podzemí. Ostatní zástupci: Skokan hnědý (*Rana temporaria*), Skokan zelený (*Pelophylax esculentum*), ...

Suchozemští živočichové

Fauna přímoří se vyznačuje bohatstvím druhů volně žijících v přírodě, z nichž mnohé jsou endemické. Zvláštností jsou např. **šakali**, žijící na poloostrově Pelješac. Rozšířili se i na Korčulu. Na ostrově Mljetu žije v poměrně značném množství **promyka mungo**, dovezená v

19. stol. z Indie, aby hubila přemnožené hady. Svůj úkol promyky splnily, ale dnes si na ně místní zemědělci někdy stěžují jako na škůdce drobného zvířectva.

Ještěrek a hadů je v přímoří stále dost. Z jedovatých hadů jsou nejnebezpečnější **zmije růžkaté**, ale není jich příliš mnoho. Vyskytují se ve větším počtu např. na vrchu Sveti Ilija (nejvyšší na poloostrově Pelješac), pro nějž se místně používá přiléhavější název *Monte Vipera*, tj. Hadí kopec. Najdeme je i v národním parku Paklenica. Proto se při výletech do těchto oblastí doporučují dobré boty a dlouhé kalhoty.

Výjimkou v přímoří nejsou ani **želvy**. Vyskytují se i **štíři**, přičemž všechny druhy mají na konci zadečku žlázy s jedem. Nejsou však příliš častí. Zvláštností jsou velké **stonohy** *Scolopendra* spp.. Typickým hmyzem přímoří jsou neúnavné **cikády**. Mimořádná je i druhová pestrost motýlů.

Poměrně hojní jsou v některých oblastech **zajíci, koroptve, tetřivci, jeřábi, orebice řecké** (v krasu), dále **lišky, jezevci a kuny**. Některé části pobřeží (především Dalmácie) jsou bohaté na **tažné ptactvo**. Žijí tu **divoké husy a kachny, čápi, jeřábi, pelikáni a plameňáci**, jsou tu i významná zimoviště ptáků ze severní Evropy. Na pobřeží pak hnízdí mnoho ohrožených ptačích druhů, například **sokol stěhovavý, orlík jestřábí, orlík krátkoprstý, orlík skalní, puštík bělavý** nebo **sup bělohlavý**. Na území je zřízeno několik **ornitologických rezervací**, kde se ptáci uchylují k odpočinku nebo zde dokonce žijí trvale.

Chránění živočichové:

Medvěd evropský

Na území Chorvatska nalézají svůj mobilní domov také velké šelmy – medvědi hnědí. Žijí jich zde asi 400, a protože jsou to velcí cestovatelé a nevyhýbají se silnicím, stává se, že dojde ke střetu s vozidly, pro medvědy většinou s neblahými následky. Ročně jich na silnici zahyne kolem pěti kusů. Pokud byste chtěli toto zvíře zahlédnout v jejich přirozeném prostředí, máte šanci v národním parku Risnjak.

Chorvatské kuny

Chorvatsko poskytuje přirozené životní podmínky pro dva druhy kun, a to kunu lesní a kunu skalní. Liší se tak říkajíc v "garderobě". Tyto šelmy mají žlutohnědou srst, ozdobenou charakteristickými žlutými skvrnami pod krkem a na prsou u kuny lesní, bílými u kuny skalní. Kuna skalní se vyskytuje častěji, dokonce na ostrově Cres a Krk. Na ostrově Krk se v 11. století platily daně kuními nožkami, odtud název chorvatské měny.

Sup bělohlavý

Tohoto krásného ptáka můžete zahlédnout v **kaňonu Malé Paklenice**, kde si na rozeklaných skalách staví hnízdo, do kterého snáší jedno vejce. Na vejci se rodiče poctivě střídají. Hlavní potravou jsou mršiny a slabá zvířata. Má-li příležitost, rád se věnuje bohatému stolování. Za toto obžerství je však okamžitě potrestán tím, že nemůže vzlétnout. Supi bělohlaví ke svému vzletu startují z rozběhu, což se jim občas pro velkou váhu nepodaří. Mohutný zoban, u kořene modrý, přechází v kobaltovou barvu. Jasně bílá hlava a krk, kolem něhož se vine bílo-hnědé boa ze vztyčených per jsou doplněny hnědým brněním per na mohutných křídlech. Tuto oslnivou kreaci doplňuje bezbranný a nevinný pohled.

Použitá literatura:

<http://www.chorvatsko.cz/tema/ryby.html>

<http://www.chorvatsko.cz/tema/mekkysi.html>

<http://www.nykar.cz/fauna-na-jadranu.html>

<http://www.nykar.cz/fauna-na-jadranu-2-dil.html>

<http://www.nykar.cz/chorvatsko-more-fauna-pobrezi.html>

GERSTMEIER, Roland. *Steinbachův velký průvodce přírodou*. 1. vyd. Praha: GeoCenter, 1994. ISBN 3-575-11063-2.